

LIETUVIAI LIEPOJOJE (LATVIJOS RESPUBLIKA)

ELENA JUREVIČIENĖ, MOKYTOJA (LIEPOJA)

XIX a. viduryje Lietuvoje buvo sunkmetis. Daugelis lietuvių, vengdami tremties į Rusiją, buvo priversti bėgti iš Lietuvos. Liepoja tuo metu buvo sparčiai besivystantis pramonės centras, tad lietuviams patrauklus miestas. Jis domino juos ir dėl to, kad buvo netoli Lietuvos.

XIX a. pab. – XX a. pr. pasitūrinę Lietuvos ūkininkai suprato mokslo svarbą, todėl stengėsi išmoksinti savo vaikus ir kas kur sugebėdavo leisdavo juos į gimnaziją. Tuo laikotarpiu daug lietuvių vaikų mokslo siekdavo Liepojoje. Nuo 1895 m. Liepojos gimnazijoje mokėsi rašytojai Jonas Biliūnas, Antanas Vienuolis-Žukauskas, gydytojas profesorius Vadas Lašas ir daugelis kitų gabių, jaunų lietuvių, vėlesniais metais įsijungusių į

tautinį judėjimą, svarbius Lietuvos valstybės kūrimo darbus.

Tuo laikotarpiu specialistai, aukštuosius mokslus baigę Sankt Peterburge ar Maskvoje, į Lietuvą grįžti negalėdavo (išimtis buvo tik gydytojai ir kunigai). Jaunas mokslininkas chemikas Vincas Čepinskis, pažinęs Mendelejevą ir dirbęs jo laboratorijoje, buvo paskirtas dirbti Liepojos komercijos direktoriumi. Liepoją jis pasirinko kaip ir daugelis kitų jo žemiečių dėl to, kad netoli jos – Lietuva. Jis šiame mieste greitai įsijungė į lietuvių visuomeninį kultūrinį gyvenimą ir Liepojos lietuvių bendruomenės istorijoje paliko itin ryškų pėdsaką. V. Čepinskio ir verslininko Kaminsko rūpesčiu 1904 m. buvo įkurta Lietuvių labdarų draugija (vėliau jos pavadinimas keletą kartų keitėsi).

1915 m. prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas daugelį lietuvių, taip pat ir gyvenusių Liepojoje, išblaškė po platų pasaulį.

1918 m. vasario 16 d. Lietuva paskelbta nepriklausoma valstybe. V. Čepinskis buvo paskirtas diplomatinio atstovu Anglijoje. Vėlesniais metais į Liepoją gyventi jis nebegrįžo. Lietuvoje V. Čepinskis plačiai pagarsėjo kaip pirmasis Kaune įkurto Vytauto Didžiojo universiteto rektorius (šias pareigas ėjo iki Antrojo pasaulinio karo pradžios).

Liepojoje likę lietuvių po karo vėl ėmė burtis draugėn. Ši veikla itin išsiplėtojo Lietuvai ir Latvijai pradėjus siekti nepriklausomybės.

Po Pirmojo pasaulinio karo Liepojos katalikų bažnyčios vargonininkas buvo muzikas Dominykas Dvarionas. Tuo laiku jo keturiolikmetis sūnus Balys dalyvavo Liepojos lietuvių draugijos veikloje, įkūrė jaunimo ansamblį. Ilgą laiką mieste veikė lietuviška mokykla, sporto būreliai, dramos kolektyvas. Trūko tik savų namų, kuriuose

Nuotraukoje apačioje – Liepojos lietuvių jaunimo choras „Kanklės“

Liepojos lietuviai galėtų rinktis ir bendrauti. 1931 m. vienas vaikų neturėjęs advokatas lietuvis Liepojos lietuvių draugijai padovanojo žemės sklypą. Bendruomenė nutarė čia pradėti statyti savo namus. Iškilmingai buvo padėtas jų kertinis akmuo ir kapsulė su svarbiausiais duomenimis. Neilgai trukus prasidėjo ir statybos darbai. Praėjus metams, Liepojos lietuviai jau džiaugėsi naujomis, gražiomis ir gana ištaigingomis bendruomenės patalpomis. Čia buvo sudarytos geros sąlygos repetuoti teatrui ir chorui bei plėtoti bendruomenės sportinį sąjūdį. Liepojos lietuvių bendruomenės gyvenime šie metai vadinami „aukso amžiumi“. Tuo laikotarpiu mieste rezidavo ir Lietuvos konsulas (šias pareigas tada ėjo Juozas Jovarauskas).

1938 m. bendruomenė iškilmingai pažymėjo Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmetį. Renginio metu salė buvo pilnutėlė. Visi džiaugėsi, sveikino vieni kitus. Tuo tarpu horizonte jau kaupėsi nerimą nešantys debesys – iš Vakarų girdėjosi karo griaustinis.

1939 m. kovo mėnesį Hitleris atvyko į Klaipėdą kaip į savo namus. Antrasis pasaulinis karas ėmė įgyti pagreitį. Atsiritusi karo banga negailestingai nušlavė daugelį metų puoselėtas viltis, kauptas vertybes, pareikalavo daugelio žmonių gyvybių. Visa tai neaplenkė ir Liepojos lietuvių. Na o po karo „kas buvo nieks, tas tapo viskuo“.

Tuo metu Liepojos lietuvių gretos jau buvo gerokai praretėjusios. Lietuvių namuose sovietinė valdžia įkūrė kino teatrą. Neteikę pastogės, bendrauti norintys, senųjų tradicijų neužmiršę lietuviai rinkdavosi mažais būreliais vieni pas kitus, tai vienoje tai kitoje vietoje. Daugiausia jų tais laikais suburdavo Liepojos katalikų bažnyčia.

Laikas ėjo... Liepojoje buvo pradėta kurti sovietinė sunkioji ir

lengvoji pramonė – iškilo fabrikai „Metalurgas“, „Lauma“ ir kt. Dalis miesto civiliams gyventojams tapo neprieinama – ten šeimininkavo kariškiai. Mieste sparčiai daugėjo rusakalbių. Latviai sovietmečiu ilgą laiką Liepojoje sudarė tik 46 proc. gyventojų.

Sakoma, kad nieko nėra amžino. Liepojoje iš dalies gyvenimo ritmą keitė ir lietuviai. Po karo daug jų čia atvyko gyventi bėgdami nuo kolektyvizacijos, sugrįžę iš tremties.

Buvusioje Sovietų sąjungoje prasidėjus „perestroikai“, Pabaltijo šalių gyventojai sujudo. Lietuva, Latvija, Estija ėmė keltis ir pasauliui vis garsiau priminti apie save. Tuo laiku sustiprėjo ir Liepojos lietuvių bendruomenės judėjimas. Iš senųjų liepojiškių lietuvių kartos atstovo inžinieriaus J. Kaupo sužinojome apie prieš Antrąjį pasaulinį karą Liepojos lietuvių turėtus namus. J. Kaupas šio namo nuosavybės dokumentus patikėjo Liepojoje gyvenusiam iš Skuodo krašto kilusiam aktyviam Latvijos lietuvių kultūrinio judėjimo dalyviui Ambraziejui Jankui. Tada J. Kaupui patarus, A.Jankus ir K. Rėpša archyvuose ėmė ieškoti kitų svarbių Liepojos lietuvių teisėtas pretenzijas į buvusius savo namus turėjusių juridškai pagrįsti dokumentų. Du metus prireikė minti savivaldybės slenksčius, kol pagaliau tie namai buvo sugrąžinti teisėtiems jų savininkams – Liepojos lietuvių bendruomenei. Šie namai davė impulsą naujam draugijos veiklos etapui. Tuo laiku suburtas ir „Senolių ansamblis“ (vadovė Z. Bugavičienė), kuris gyvuoja iki šiol. Metams einant Liepojos lietuvių draugijos vadovai keitėsi. Kaip ir daug kur kitur, taip ir čia būta „pozicijų“ ir „opozicijų“, tačiau net ir sunkiausiais gyvenimo metais draugija savo veiklos nenutraukė ir iki šiol

(Nukelta į 22 p.)

Liepojos lietuvių draugijos „Rūta“ 6 klasės mokiniai
1925–1926 mokslo metais

Iš kairės: Kalėdinės 2003-ųjų metų eglutės ir Kalėdinės 2002-ųjų metų eglutės dalyviai Liepojos lietuvių bendruomenės namuose

(Atkelta iš 21 p.)

vis dar buria mieste gyvenančius lietuvius, kurių didelę dalį sudaro žemaičiai. 2004 m. Liepojos lietuvių draugija išskilingai pažymėjo savo veiklos šimtmetį. Iki pat šiol svarbiausias draugijos tikslas – puoselėti lietuviybę. Paskutiniuosius 10 metų mieste veikia liuanistinė mokykla. Bendruomenę, esant galimybei, nuolat remia Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Bendruomenė rengia kultūros, švietimo programas, projektus, teikia juos departamentui dėl finansinės paramos. Ši parama jiems dažnai skiriama. Tokios paramos dėka Liepojoje pavyksta išlaikyti liuanistinę mokyklą, surengti svarbiausias bendruomenės ekskursijas, išvykas.

Pastaraisiais metais draugijai vadovauja Irena Želvė. Jos rūpesčiu parengus keletą paraiškų, projektų, buvo gauta lėšų Liepojos lietuvių namams suremontuoti. Bendruomenės namai atjaunėjo. Čia vėl malonu rinktis į repeticijas, liuanistinę mokyklą ir kitus užsiėmimus, šventes. Čia visada gera, šilta ir jauku.

Liepojoje dažnai gali išgirsti: „Kas bus, kas nebus, bet žemaitis neprazūs“. Tikime, kad taip ir bus. Tikime, kad Liepojos žemaičiai, o jie čia, kaip ir po Antrojo pasaulinio karo, sudaro didelę mieste gyvenančių lietuvių dalį, atlaikys ir krizę, ir nedarbą.

Publikacijoje panaudotos nuotraukos – iš Liepojos (Latvijos Respublika) lietuvių bendruomenės archyvo

Lietuvos nepriklausomybės dvidešimties metų minėjimas 1938 m. vasario 16 d. Liepojos (Latvijos Respublika) lietuvių bendruomenėje. Pirmoje eilėje trečias iš kairės – konsulas Jovarauskas